

Huldrevise

Nedtegnet av Lindeman i 1870 etter Dina Albertine Olsdatter, Ulvind, Morskog i Eidsvoll.

Finnes i flere versjoner på Romerike

- Anders Heyerdal nr 633 i Lindemans utgivelse fra Aurskog-Høland.
- O. M. Sandvigs versjon etter Marie Aasgaard i Sørumsund.
- Anna Monrads nedtegnelser
- Lindemans nedtegnelse i 1870 etter Dina Albertine Olsdatter, Ulvind, Morskog i Eidsvoll.

Stat op Sperrivippa og melk di Ko,
mi Ku gaar i Aasen,
di staar paa Baasen
endnu, endnu sover du!

Seterlivet inneholdt mye overtro. Her levde budeiene tett på naturen og mange opplevelser både med dyr, natur og egen fantasi trengte en god forklaring. Budeiene var også en del av en fortellertradisjon. Tidligere generasjoners erfaringer og fortellinger levde videre og ble til rammer for hvordan man utførte arbeidet på setra. Det var mange hensyn å ta, mange underjordiske som ikke måtte utfordres og som forlangte at arbeid ble utført på bestemte måter. Gjorde man det ikke slik de ønsket, kunne det gå ut over dyra. Både dyr og mennesker kunne bli tatt med inn til de underjordiske, bli påført en sykdom eller bli huldrin – litt små-rare. Etter slik bergtaking så dyra gjerne pjuskete ut og noen begynte å streife rundt på fjellet og ble vanskelige å holde orden på.

Den aller fineste buskapen hadde huldra. De som hadde sett buskapen hennes kunne fortelle om brannete svære kyr, skinnende blanke og velstelte. Og kulokken hennes var den vakreste de noen gang hadde hørt. Gjennom fortellinger ble hun et ideal for hvordan dyra skulle stelles. Og hun stod tidlig opp. Orden måtte det være! Det var praktisk for stølslivet å ha en slik vokter både av arbeidsdagen og av budeienes samvittighet. Det kunne nok skje at det kom besøk til setrene og at det ble sent før man kom i seng. Men også her passet overtroen på at det var en viss orden. Bråkte man for mye om kvelden kunne de underjordiske ta igjen med å bråke utover natta, slippe dyra ut av fjøset eller gjøre annet ugagn.

Anna Monrad

Huldra vekker ei seterjente som har faarsaavi seg.

De var en gong ei seterjinte, som hette Spellevinka. En sommar hu laag paa setra me krøtra, hente se seg en maara at hu faarsaav seg, hu vakne tu at et kvinfaalk banke paa glas-ruta, ropte paa-a aa sa: op Spellevinka, aa mjølke de ku. Mi ku gaar i aasen men di ku staar paa baasen, aa enda saaver du. Hu Spellevinka skynte seg op, faar sola sto høyt paa himlen aa hu skjønnte de var huldra som hadde vegt seg. Da hu sat aa mjølke krøtra sinne, hørte hu huldra sang opi aasen:

Da je kom paa fjelle op,
fik je se al koen min,
kom vita, kom krita, kom sokkerdølja,
sprita, kom larirønnu, kom skautirauta,
kom skinfellufta, kom junihusta
kom alle koene mine,
kom vitoksen min, som er i skaln som en stur,
kom knut fagre ungersvend himma – fara – rike.

Sæterjenta, som bat in ei huldreku.

De var en gong paa ei sæter, da budeia skulle binne in krøtera tilkvels, at ei fremmen branette ku var me buskapen. Jenta jaga kua unna fleire gonger, men hu ville endeli in me di andre. Da tengte budeia, at hu kunne staa paa fjøse til om maaran, faar hu hørte vel hime paa ei an sæter. Hu mjølke aa jorde i fraa seg, stengte fjøsdøra, jorde kors over, aa sa Jesu navn, som hu pla jøra om kveln; aa jik in aa la seg. Men ut paa natta banke de paa glasruta, aa et kvinfaalk spørte, om hu hadde set ei branete ku. Ja sa sæterjenta, de følde ei me buskapen i kvel. Hu staar paa fjøse gaa sta aa ta-a sjøl. De er tomle faar døra, je kommer itte in, svara kvinfaalke. Da skjønte jinta de var ei hulder, faar di unnerjordiske tør itte sia jesu navn. Deffer sier dom tomle. Saa sto jenta opp aa slepte kua ut. Huldra tok kua, aa i samma hu jik sa-a: Pas deg heretter, saa du itte oftere binner in noon ta mine krøtter.

Huldra som jør en gut maallaus i tre aar.

De var en gong, et par faalk som hadde mange unger, aa de var itte saa rart me mat aa klær. Baate man aa kjæringa maatte arbe paa gaarn om dagen, faar aa slite seg i jennom. Men unner stua doms, levde noen hulder faalk, som itte likte den styr som onga holt, naar dom var hime aaleine. En kvel kjæringa var i fjøse, kom et kvinfaalk in, som sa, je vil bare be deg om: at de itte maa vere slik leven hos døk. Vi bor like unner stua daar, aa da faar je itte onga minne tel aa saava. Kjæringa faarsta strags de var ei hulder. Detta faartælt a da hu kom in at tur fjøse, aa ba onga endeli vera stille, saa di unnerjordiske itte vart sinte. De laava dom. Men en kvel, som far aa mor doms vart seint borte, tok di paa aa le, aa mora seg, som dom pla jøra. I de samma ropte en ta smaagutta, nei hør, di ler aa skriker unner gølve, akkurat som vi jør. I de samma vartn maallaus aa de var huldra som jorde faar hu vart sint faar de gutten faartælde at n hørde onga hennes skreik! Vis n hadde søvi før han sa no om de han hadde hørt; kunne huldra itte ha jort n no vont. Slik jik tre aar, saa var de en kvel at man, kjæringa aa onga sat aa aat villing, i de samma sa den gutten som itte hadde tala paa tre aar, naa dat de en klomp tur halsen min; sea tala n aa var som andre faalk.

Jetervise etter Anna Monrad

Je jette mellom berj aa dal
je var saa ganske aaleine
saa kaste je bort mi beste bjelku,
den hette røde gul stjerne,
grana ba meg graate,
furuu ba meg tia,
men bjørketoppen svor,
at min rev skulle svie.